

Kuntien valtionosuusjärjestelmän kehittäminen–Kehyskuntaverkosto 31.1.2019

KEHYSKUNNAT

Teema 1) Toimintaympäristön muutos ja järjestelmän rakenne

Kuntien toimintaympäristöt ovat eriytyneet. Väestö on keskittynyt kasvukeskuksiin ja niiden ympärille, ja tämä kehitys jatkuu. Samalla vanhusväestön osuus kasvaa ja nuorten ikäluokkien koko pienenee.

- onko nykyinen tulorakenne ja onko verorahoituksen (valtionosuudet + verot) suhde tarkoituksenmukainen ylläpitämään sotien jälkeisiä kuntien peruspalveluita? Tulisiko rahoituksessa korostaa enemmän verotuloja vai valtionosuuksia?
- entä onko nykyinen 2-osainen (tarve-erojen ja tulopohjan erojen tasaukset) ja tarve-erojen tasauksen pääosin ikärakenteeseen ja eräisiin olosuhdetekijöihin perustuva valtionosuusjärjestelmä ylipäättään tarkoituksenmukainen ylläpitämään sotien jälkeisiä kuntien peruspalveluita?
- pitäisikö kaikilla kunnilla olla samat lakisääteiset tehtävät jatkossa vai tulisiko esimerkiksi joillain palveluilla olla jatkossa jokin vähimmäisväestöpohja?
- kannustavuus; onko nykyjärjestelmässä esteitä ja tulisiko järjestelmään sisällyttää uusia kannustinelementtejä?

Teema 2) Järjestäjänäkökulma, ohjaus ja rahoituksen tarkistaminen

Soten jälkeen vos-tehtävät koostuvat sivistyspalveluista (varhaiskasvatus, opetustoimi, kirjastot ja yleinen kulttuuritoimi). Näiden lisäksi vastaavat osaltaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Kunnilla on myös keskeinen merkitys alueidensa elinvoimaisuuden ja elinkeinopolitiikan edellytysten ylläpitäjinä ja edistäjinä. Soten poistumisen myötä ns. yhden putken järjestelmän toimivuus tulee uudelleen harkittavaksi. Pohdittavaksi tulevat esim. kysymykset mitä em. tarkoittaisi toisaalta toiminnan ohjauksen ja toisaalta järjestäjän resurssien sekä tasavertaisen palveluiden turvaamisen kannalta.

- mitä ajatuksia tämä muutos herättää teissä?
- tulisiko valtionosuudet kohdentaa edelleen kuntien kautta vai mahdollisesti palvelujen ylläpitäjien kautta, ottaen huomioon sen, että jäljelle jäävät tehtävät kohdistuvat pitkälti opetukseen ja kulttuuriin?
- määräytymisperusteet; tehtäväkohtaisista perusteista luovuttiin v. 2015 uudistuksessa, onko tämä edelleen tarkoituksenmukaista?
- valtionosuudet vs. valtionavustukset; tulisiko ns. korvamerkittyjen avustusten määrää vähentää tai lisätä vai korostaa yleiskatteellista perusrahoitusta?

- palveluiden integraatio ja elinkaari –näkökulma; nykyisin kunnat ovat vastanneet kokonaisvaltaisesti asukkaiden palveluista, vaarantuuko soten siirtymisen myötä ja jos niin miten voidaan vastata muuttuneeseen tilanteeseen?
- pitäisikö kustannustenjaon tarkistuksesta luopua eli voitaisiinko peruspalvelujen valtionosuuksissa siirtyä esim. budjettiperusteiseen rahoituksen tarkistukseen? (vrt. ongelmat kustannustenjaon tarkistuksessa > suurehkoja vaihteluita valtionosuuksiin)

Teema 3) Verotus

Soten myötä merkittävä osa kunnallisverosta ja puoli miljardia yhteisöverosta siirtyy maakuntien rahoitukseen. Maakunnilla ei ole toistaiseksi verotusoikeutta, vaan pääosa rahoituksesta koostuu valtion rahoituksesta. Kuntien kunnallisveroprosenttien vaihteluväli pysyy ennallaan, mutta kasvaa suhteellisesti.

- onko veroprosenttien vaihteluväli kansalaisten tasavertaisuuden kannalta jo ongelma? pitäisikö kuntien veroprosenttien eriytymistä rajoittaa?
- onko nähtävissä vaaraa siitä, että vaihteluvälin kasvu kiihtyy veroprosenttien alentamisen seurauksena (esim. onko helpompi nostaa n. 8 %:sta kuin nykyisestä 20 %:sta)
- kumpia lähtökohtaisesti pitäisi tasata: kustannuksia vai tuloja? Vai onko nykyinen rakenne hyvä?
- tulisiko maakunnilla olla verotusoikeus ja mitä se tarkoittaisi verotuksen kokonaisuuden kannalta ja erityisesti kuntien verotuksen kannalta? (vrt. kokonaisveroasteen hallinta)
- pitäisikö verotulomenetysten kompensatiot siirtää verotuksen puolelle? (määrä vuonna 2019 n. 2 mrd. euroa > hämärtää järjestelmän läpinäkyvyyttä). Soten myötä toki merkittävä osa (70 %) siirtyy maakuntiin, mutta jatkossakin tulee uusia vähennyksiä.

Teema 4) Kehyskuntien näkökulma ja erityisolosuhteet

- muuttaako esitetty soten jälkeinen vos-järjestelmä kasvavien kuntien mahdollisuudet tukea kasvua? Entä vastaako vos-järjestelmä palvelujen kysyntään (erityisesti päivähoido ja perusopetus) suhteessa verotuloihin?
- pitäisikö kuntien elinvoimaisuus ja sen kehittyminen ottaa jotenkin huomioon valtionosuuksissa? Mitä tällaiset kriteerit voisivat olla? (vrt. työpaikkaomavaraisuus nykyisin, mutta poistuu soten jälkeen)
- nykyjärjestelmän kehittämistarpeet vapaa sana